

דף מקורות לשיעור - אוטומציה בעולם ההלכה / הרב נחום אליעזר רבינוביץ

1. פסחים סח,ב: אמר רבה, הכל מודים בשבת דבעין נמי **לכס** (רש"י: שישמח בו), מאי טעמא? וקראת לשבת ענגי.

רמב"ם הלכות שבת ל,טו: וכל המשמר את השבת כהלכתה ומכבדה ומענגה כפי כוחו – כבר מפורש בקבלה שכרו בעולם הזה... שנאמר: 'אז תתענג על ה' והרכבתך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך, כי פי ה' דבר (ישעיהו נח,יד).

2. שאלות ותשובות גבורות אליהו לגר"א הענקין זצ"ל (חלק אורח חיים) ערך הר"ר דניאל אשר הכהן קליינמן שליט"א (לייקוואוד תשע"ג), סימנים צח-קד:

הפעלת מכונת חשמל וניצוצות נתזין ממנה – האם זה נחשב הבערה?

סימן צט: כשהעלעקטרי (=חשמל) מתוקן לעניינים אחרים כמו לקרר כבדון דידן, או להניף אויר וכדומה, ואין מצורף עמו מכונה המוציאה אור ודולקת, אין העלעקטרי בכלל הבערה כלל, וממילא מה שפתיחת המקרר גורמת שיאריך זמן סיבוב הגלגל, אין כאן שום גרם מלאכה, כמו שסיבוב הגלגל ביד אין זה בכלל מלאכה... ואפילו אם לפעמים ינתזו ניצוצות אור בשעת הסיבוב... וניצוצות האלה אין בהם תועלת ולא קיום. ובשבת חייב רק על מלאכה המתקיימת, ובלי כוונה גם איסור ליכא.

3. אימתי שייך לאסור פעולה בשבת שאין עליה שם מלאכה? (גר"א הענקין הני"ל)

סימן צט: היכא דאין שם מלאכה על פעולה זו... וגם אינו מכין למלאכה, אפילו לפעולתה... אין כאן ענין לאיסור... שאין בפתיחה וסגירה (של דלת המקרר) לא הבערה ולא כיבוי, ואפילו גרם לכך ליכא. ואפילו יצויר כאן איזו הבערה וכיבוי לאחר זמן, אין כאן כוונה ולא דרך מלאכה, ולא שעת ומקום המלאכה. והוא ממש הדין שמוותר לנעול הדלת כנגד הנר.

4. הגר"א הנקין הני"ל:

מהדין דמותר לסגור הדלת בפני הנר (שבת קכ,ב)... שהרי התם נמי ההסגר גורם שיתארך זמן ההדלקה, ואפילו הכי שרי. ואי לא תימא הכי, לא שבקת חיי, דהרי כל פעם שאדם פותח או סוגר דלת כנגד הנר, אפילו דלת שמחדר לחדר, בהכרח שהוא עושה איזה גרם בענין ההדלקה, או מאריך ההדלקה או מקצרה. והאיסור לפתוח דלת הוא רק בשעת הרוח, שהפעולה של הכיבוי ניכרת תיכף. אבל פעולה לאיטית נמשכת יש אפילו בהילוכו של אדם בפני הנר, או אפילו בדיבורו ובנשימתו, וכי סלקא דעתך לאיסור זה?... ויותר מזה, דהתם בודאי ניחא לו בקיום האש ובהארכת זמנו וגם אומר זה בפירוש, ובכל זאת אינו עניין כלל למלאכה. כי הכלל הוא במלאכות שצריך דרך מלאכה... ובמקום שאין כלל שם מלאכה, כל זה – מותר אפילו לר' יהודה באינה צריכה לגופה, כמו כבשים שסחטן לגופן דמותר לכתחילה, אף דלמיניהן חייב חטאת (שבת קמה, א)... ועל כל פנים, היכא דאין שם מלאכה על פעולה זו, כבדון דידן, וגם אינו מכין למלאכה... אין כאן ענין לאיסור.

5. גרש"ז אויערבראך זצ"ל, שו"ת מנחת שלמה חלק א סי' י אות ה:

אולם בעיקר הדבר נלע"ד שאין איסור להפעיל הזרם בשבת, אלא מחמת התוצאה שנעשה ע"י החשמל כמו בישול והדלקה וכדומה, שמתחילתו אליו נחשב כאילו הוא מבשל או מדליק בידים. משא"כ בנידון שלנו [בפתחת דלת המקרר] שכל התוצאה מהפעלת הזרם הוא רק שהגז מתרסס ומתאדה ומקרר, אין אני יודע איזה איסור יש בדבר זה.

6. שבת יח,א: לבית שמאי, בין דקעביד (הכלל) מעשה בין דלא קעביד מעשה - אסור; לבית הלל, אע"ג דקעביד מעשה - שרי.

7. רמב"ם הלכות שבת כד,א: יש דברים שהן אסורין בשבת אף על פי שאינם דומין למלאכה ואינן מביאין לידי מלאכה. ומפני מה נאסרו? משום שנאמר: 'אם תשיב משבת רגליך עשות חפצך ביום קדשי, ונאמר: 'וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך וְדָבַר דָּבָר' (ישעיה יח,ג). לפיכך, אסור לאדם להלך בחפצו בשבת, ואפילו לדבר בהן, כגון שידבר עם שותפו מה ימכור למחר או מה יקנה, או היאך יבנה בית זה, ובאי זו סחורה ילך למקום פלוני – כל זה וכיוצא בו אסור, שנאמר 'וְדָבַר דָּבַר' – דבור אסור, והרהור מותר.

8. מורה נבוכים ג,סז (שוורץ עמ' 171): ההימנעות מן הדיבור קרויה אף היא **שביתה**, כפי שנאמר: **וישבתו** שלשת האנשים האלה מענות את איוב (איוב לב,א).

9. מכילתא דרבי ישמעאל (מסכתא דבחודש יתרו פרשה ז): ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך – וכי איפשר לאדם לעשות כל מלאכתו בששת ימים? אלא שְׁבוֹת כאלו כל מלאכתך עשויה. דבר אחר: **שְׁבוֹת ממחשבת עבודה**. ואומר: אם תשיב משבת רגלך וגו', ואומר: אז תתענג על ה' (ישעיהו נח,יג-יד).